

Oficios Vivos entre Muros de Pedra

Encontro Singular · Días Europeos da Artesanía · Mondoñedo

Mondoñedo, cidade de oficios

Mondoñedo non é só un conxunto monumental excepcional; é unha cidade onde a historia intelectual e a cultura material camiñaron xuntas durante séculos. Antiga capital do Reino de Galicia e sede episcopal desde a Idade Media, a súa relevancia política e relixiosa xerou unha intensa actividade económica que dependía directamente dos oficios: canteiros para igrexas e pazos, carpinteiros para cubertas e retablos, ferreiros para ferrallas e ferramentas, tecedores e curtidores para a vida cotiá, oleiros, fiandeiras, sombreireiros, cesteiros... todos

oficios que existiron e que foron fotografados hai cen anos por **Ruth Matilda Anderson** ao seu paso por Galicia.

A cidade construíuse literalmente con mans artesás. A pedra dos seus muros, a madeira dos seus balcóns, o ferro das súas reixas e a cerámica dos seus enseres domésticos son testemuño dunha economía do oficio fondamente arraigada.

Falar de Mondoñedo sen falar de **Álvaro Cunqueiro** é imposible. A súa literatura está impregnada de obxectos, utensilios, cacharros, tecidos, apeiros e ferramentas. Non son decorado: son parte esencial do relato.

A súa ollada literaria converte Mondoñedo nun lugar onde o máximo nace do cotián, e o cotián está feito por artesáns.

Merlín, o obxecto e a memoria

O Merlín cunqueiriano non é un mago abstracto: é un personaxe rodeado de cultura material. Vive entre cazos, xerras, culleres de madeira, panos tecidos, arcas, candís e cacharros. É, en certo modo, o símbolo perfecto dunha cidade onde os obxectos feitos a man forman parte da paisaxe mental colectiva.

Esta conexión entre imaxinario literario e realidade artesá é única. En poucas cidades europeas pode trazarse unha liña tan clara entre:

Literatura → Memoria → Obxecto → Oficio

Mondoñedo como ecosistema artesán histórico

A presenza histórica de talleres artesáns non é un dato illado, senón a base material que explica como vivía a cidade.

Por iso, cando hoxe se fala de Ruta Artesá ou de talleres abertos, non se está a crear unha atracción cultural: estase a reconectar coa estrutura histórica real de Mondoñedo.

Esa continuidade —histórica, literaria e material— é o que converte Mondoñedo no escenario perfecto para un Encontro Singular dos Días Europeos da Artesanía.

Barrio dos Muiños · 20 años de barrio artesano

Moito antes de que existise a actual Ruta Artesá, o Barrio dos Muiños xa era, durante toda la edad media y hasta su decadencia en el siglo XIX, un espazo densamente ocupado por oficios. Non por iniciativa cultural nin turística, senón por necesidade económica e funcional. A presenza continua de auga canalizada procedente do Valiñadares e a proximidade ao núcleo urbano converteron este enclave no lugar idóneo para actividades que requirían enerxía hidráulica, lavado, curtido, moenda e traballo manual intensivo.

La tradición mindoniense incluye una gran variedad de oficios:

- **Hilanderas:** Destacaban en el trabajo del lino y la seda.
- **Zoqueiros:** Artesanos de los zuecos de madera (calzado tradicional).
- **Alfareros y Molineros:** Cruciales en la economía local.
- **Sastres y Tejedores:** Enfocados en la producción textil.
- **Artesanía de instrumentos musicales y escultura:** Presentes en el contexto histórico de la villa

Este tecido de oficios non era anecdótico: configuraba a economía material diaria de Mondoñedo. O barrio funcionaba como unha zona produtiva especializada, onde o son do martelo, o xiro das rocas, o fume das forxas e o movemento da auga formaban parte da paisaxe cotiá.

Co paso ao século XX e a progresiva industrialización, estes oficios foron desaparecendo ou desprazándose, pero o barrio conservou a súa estrutura física intacta: pequenos inmobles-taller, canles, patios, accesos estreitos e proximidade á auga. Esa mesma configuración é a que, décadas despois, permitiu que artesáns contemporáneos volvesen ocupar estes espazos para traballar.

A actual Ruta Artesá non inventa: reconecta o presente cunha vocación histórica real do lugar. Recupera para a persoa visitante unha verdade que o barrio xa coñecía desde había máis de cen anos: que Os Muiños foi, e volve ser, territorio de oficios e un punto de interese moi valorado, especialmente polo turismo cultural e a súa versión *slow*.

El corazón del Encuentro: Pazo de San Isidro

O **Pazo de San Isidro** foi declarado Ben de Interese Cultural, con categoría de monumento, no ano 2018. É o pazo máis emblemático da Mariña lucense. Foi propiedade dos Vaamonde e dos Miranda, e o edificio actual foi un dos tres proxectos presentados por Diego Ibáñez Pacheco no século XVII.

Ao longo da historia foi Torre de Xustiza, Convento das Concepcionistas e pazo señorial.

O edificio está situado nunha altura que domina o val no que se asenta a cidade de Mondoñedo, unha das sete capitais do antigo Reino de Galicia.

O conxunto de edificacións encerra un patio na parte posterior, con capela. A capela foi fundada en 1664 polo capitán Fernández de Vaamonde, rexedor de Mondoñedo e señor do Coto de Otero. É de planta rectangular e destacan no seu interior catro laudas sepulcrais do século XIX e un retablo maior barroco. Todo o recinto atópase amurallado.

Na actualidade é un museo visitable con cita previa, conta con varios recoñecementos de TripAdvisor e foi escenario dun videoclip do grupo **Basanta**, así como dun curtametraxe de son espacial sobre Mondoñedo. Entre as persoas visitantes atópanse membros da nobreza, das artes e da política, que salientan a beleza da arquitectura ancestral galega, que busca a través da pedra a inmortalidade.

No seu interior atopáronse elementos arquitectónicos galegos do século XVI que lle confiren un carácter único á propiedade.

A visita guiada

A visita será conducida pola súa actual propietaria, Simonetta Dondi dall'Orologio, marquesa e historiadora, e pola súa familia, custodios e divulgadores do patrimonio do Pazo. O seu coñecemento profundo do edificio, das súas pezas e da

súa historia converte a visita nunha lectura experta do lugar, onde cada elemento arquitectónico se relaciona cos oficios que o fixeron posible.

Aquí, a artesanía non se introduce: xa habita nos muros.

Programa

- 11:00 Ruta histórica desde a Praza da Catedral, paso polo Barrio dos Muiños e chegada ao Pazo, con guía oficial de turismo.
 - 13:00 Bendición dos oficios, acto simbólico a cargo do bispo de Mondoñedo, Dn. Fernando García Cadiñanos.
 - 13:30 Coloquio informal, viño e petisco.
 - 14:00 Visita guiada ao Pazo a cargo de Simonetta Dondi dall'Orologio.
 - 11:00–20:00 Obradoiros artesanás en acción en diferentes espazos do Pazo.
-

Algunos dos obradoiros participantes

Actualmente están confirmados 8 obradoiros participantes. Non obstante, hai outros en proceso de peche, polo que, en base aos contactos xa realizados, prevese que o Encontro conte finalmente con aproximadamente 10 obradoiros.

Artesanía do Pasatempo — Kintsugi no Pazo

Neste Encontro Singular propoñemos un obradoiro moi especial: **12 participantes** compartirán unha experiencia íntima de aprendizaxe e emoción a través do **Kintsugi**, a técnica xaponesa que repara a cerámica poñendo en valor as súas fracturas.

Durante a sesión, cada persoa traballará cunha peza rota e aprenderá, paso a paso, como recompola: limpar os bordos, preparar o adhesivo con cargas minerais, unir con precisión os fragmentos e, finalmente, aplicar o po metálico que transformará a cicatriz nunha liña de luz. A técnica está presente, apréndese e compréndese, pero o verdadeiramente importante é o que sucede mentres as mans traballan.

O Kintsugi obriga a deterse. A mirar con atención. A aceptar que os bordos non encaixan de forma perfecta. A ter paciencia. A respectar os tempos. E nese proceso manual, silencioso e concentrado, aparecen emocións que sorprenden: calma, coidado, memoria, mesmo certa reconciliación coa idea do roto.

Este obradoiro non é só a aprendizaxe dunha técnica artesanal.. É unha vivencia compartida onde cada participante descobre que reparar un obxecto pode converterse nunha metáfora poderosa sobre como entendemos as nosas propias gretas, os nosos erros e as nosas cicatrices.

Aquí non se oculta a rotura. Apréndese a mirala doutra maneira.

Doce persoas.

Unha mesa.

Pezas fragmentadas.

E a experiencia de transformar a fractura en beleza.

Obradoiro de serigrafía manual con Estudio Estampa

Este curso propón unha experiencia práctica e intensiva de serigrafía monoprint artesanal, orientada á exploración gráfica e á experimentación creativa. A diferenza da serigrafía tradicional en serie, o monoprint permite obter estampas únicas e irrepetibles, combinando técnica, xesto e espontaneidade.

O espazo de traballo organízase en dúas estacións de impresión, o que favorece a rotación, o traballo colaborativo e a comprensión integral do proceso. En cada estación abordaranse distintas formas de intervención sobre a matriz serigráfica: aplicación directa de tinta, reservas, transparencias, superposicións e variacións de presión e cor.

As persoas participantes aprenderán os principios básicos da serigrafía artesanal, o manexo de tintas, soportes e ferramentas, desenvolvendo unha serie de obras únicas.

O curso está dirixido a persoas con ou sen experiencia previa que desexen investigar a serigrafía como linguaxe expresiva, ampliar os seus recursos gráficos e producir obra orixinal nun contorno de taller, exploración e aprendizaxe colectivo.

Madeiraman — Deseño en madeira

Madeiraman é un proxecto de artesanía en madeira que pon o foco na técnica e no deseño aplicado a este material nobre, moi presente no imaxinario cultural galego. Aínda que non existe unha ficha pública consolidada, a súa inclusión en programas artesanais da Mariña indica unha traxectoria de demostracións e experiencias educativas onde se amosa o proceso de elaboración de obxectos de madeira, desde o deseño conceptual ata as técnicas de corte e acabado.

No contexto do Encontro Singular, Madeiraman propón descubrir os encaixes da madeira.

Neste obradoiro aprenderemos a facer encaixes a man, unha técnica tradicional para unir madeira sen cravos. Cada persoa poderá practicar o corte e a ensamblaxe para levar consigo a peza rematada. É unha maneira sinxela e práctica de coñecer o traballo coa madeira, así como as calidades dos diferentes tipos de material.

Un obradoiro que combina criterios de deseño, ergonomía e tradición do traballo en madeira, convidando a comprender como o oficio se articula entre forma, función e sensibilidade material.

Mircromina Teatro — Obradoiro de construción dun bavastel

Para este encontro, propón un obradoiro no que imos ir traballando un pouco nos *bavastels*, un tipo de títeres danzantes que empregamos nas nosas actuacións.

Xa existen escritos onde se fala deles desde a Idade Media. Son de orixe italiano, pero rapidamente se espallaron por toda Europa. A partir do ano 1116 é cando atopamos os primeiros documentos onde se menciona a súa presenza na Península Ibérica, chegados desde Francia por medio dos xogares.

Este tipo de *bavastel* tamén é coñecido como de culler e, posteriormente, como títeres de perna, *marionetas à la planchette* e marionetas de tableta, entre outros nomes. Neste caso, o boneco danzaba sobre unha táboa vibrante ao ritmo de músicas populares.

Neste tipo de *bavastels*, o titiriteiro séntase sobre un extremo dunha táboa delgada duns 50 cm de longo. A parte máis longa sobresae por debaixo da perna e

o boneco articulado sostense sobre ela por medio dunha variña. Ao vibrar a táboa, o boneco move os pés e parece que baila.

Que mellor maneira de xerar interese que ver o artefacto en funcionamento? Propoñemos demostracións interactivas nas que o público pode poñerse aos mandos e un obradoiro que consistirá na construción, axustes e manexo dun *bavastel*.

Esquina Atlántica — Taller de alfarería y decoración en crudo

Obradoiro de olería e decoración en cru

Obradoiro de olería. Neste Espazo Singular, Marcelo Skapinakis propón un obradoiro pensado para que calquera persoa poida sentarse ao torno e tocar a cerámica desde o primeiro minuto.

O obradoiro comeza cos principios básicos do traballo ao torno: centrado da peza, apertura, levantamento das paredes e control da forma. Unha primeira toma de contacto directa co barro en movemento, guiada paso a paso.

A partir de aí, a proposta amplíase cara a algo menos habitual neste tipo de actividades: a decoración da cerámica en cru, cando a peza aínda está viva e receptiva á intervención.

As persoas participantes poderán coñecer e probar distintas técnicas tradicionais:

- Gravado sobre barro fresco
- Esgrafiado tradicional con engobes
- Incrustacións de engobe (técnica Mishima)
- Slip-trailing ou debuxo en relevo con barbotina
- Ramificacións orgánicas mediante técnica MOCA

Este percorrido permite entender que a cerámica non é só forma, senón tamén superficie, textura e linguaxe gráfico aplicado directamente sobre o barro.

Un obradoiro dinámico, participativo e moi visual, onde o público non é observador, senón protagonista creativo, experimentando en primeira persoa as posibilidades expresivas do barro antes de entrar no forno.

Taller Miratú — Fiado con roca e memoria na trama

Este obradoiro céntrase no fiado manual con roca e na comprensión do téxtil como linguaxe de memoria.

A súa práctica parte do traballo paciente con fibras naturais de ovella e alpaca — selección, cardado, torsión e ovillado— para converter a la en fío vivo, cargado de ritmo e significado.

Neste Encontro Singular, propón unha experiencia inspirada nos quipus andinos: confeccionar pequenas pezas onde nós, torsións e cores funcionen como rexistro simbólico, trasladando esa lóxica ao contexto galego.

Rico en intercambios de novas, mensaxes picarescas, amorosas e narrativas da terra, o fiado chegou aquí co ritmo das pandeiretas que levaban o compás de catro versos improvisados ou herdados, onde ás veces se coñecían as parellas.

Nas cinturas dos traxes estaban moitas veces bordadas mensaxes disimuladas para quen sería a dona. Outra vez, o fío convertíase nun canal de narrativa.

A actividade combina demostración e técnica de roca cunha reflexión sobre como o téxtil pode gardar historias na súa trama, conectando memoria persoal, territorio e oficio.

O resultado non é só un obxecto, senón unha cartografía íntima feita de fío.

María Jul — Creación artesanal contemporánea

María Jul es una artesana vinculada al territorio mindoniense que desarrolla su labor creativa en ámbitos como el diseño de piezas artesanales que pueden tocar varios oficios (textil, diseño, objetos útiles, etc.).

Neste obradoiro, María Jul achega ao público ao seu oficio de máis de trinta anos: a confección artesanal en pel.

A sesión comeza cunha breve explicación histórica do uso da pel e do seu valor cultural como material nobre.

Presentaranse os distintos tipos de pel e as súas características para entender a súa elección.

Cada participante traballará cun patrón base de flor previamente deseñado.

Aprenderase a marcar o patrón sobre a pel e realizar o corte con precisión.

A continuación, procederase ao modelado manual das pezas mediante enrolado e conformado.

Explicarase a orde de montaxe e a fixación da estrutura da flor.

Coñeceranse técnicas sinxelas de traballo manual propias da artesanía en pel.

Colocarase o imperdible na parte traseira para converter a peza nun broche funcional.

O proceso permitirá comprender como un material natural se transforma nun obxecto delicado.

Falarase tamén da sostibilidade ligada á produción artesanal en pequena escala.

Cada persoa experimentará a relación directa entre man, ferramenta e material.

Ao remate, cada participante levará consigo un broche en forma de flor feito integramente a man.

Péndulo Artesanía — Upcycling textil con vaqueros

Neste obradoiro, Ana Fraga amosa o seu traballo en Péndulo Artesanía, centrado na reutilización creativa de vaqueiros usados.

Comezarase coa clasificación das pezas de tecido e a elección dos fragmentos máis axeitados.

Cada participante cortará a tira base de vaqueiro que conformará o corpo do chaveiro.

Aprenderase a dobrar e coser a tira para darlle estrutura e resistencia.

Prepararase un cadrado de tecido que servirá para suxeitar o anel ou mosquetón.

Explicarase como enfrontar as pezas, dobrar o tecido arredor do corpo e realizar a

costura.

Colocarase o anel no punto central antes de pechar o segundo extremo.

Repetirase o proceso no lado oposto, asegurando o peche da peza.

Traballarse con costura manual e atención aos pequenos detalles do remate.

Falarase da importancia do deseño na disposición das teas (raias, composición, textura).

O proceso permite comprender como un residuo téxtil se transforma nun obxecto útil.

Destacarase a relación entre artesanía, sostibilidade e economía circular.

Cada persoa levará consigo un chaveiro único feito integramente a man

